

A Postamúzeum eredményei a műszaki örökség megőrzése terén

Az ICOMOS 50 éve és az Ipari Örökségek Éve ünnepi konferencia

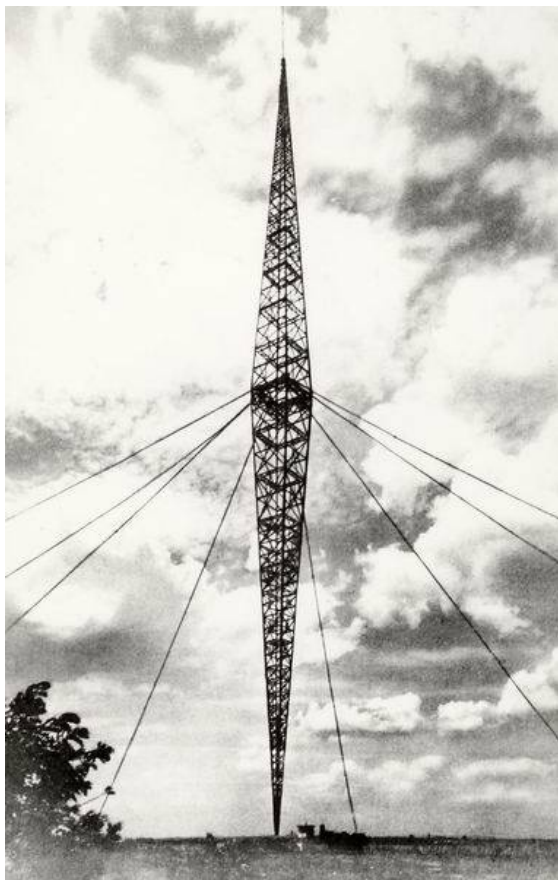
Budapest, 2015. október 15.

Gábor Zsolt

műszaki muzeológus

gabor.zsolt@postamuzeum.hu

A szigetszentmiklós-lakihegyi adótorony pusztulása és megmenekítése

A torony adatai:

- Tervező: Blaw-Knox, Pittsburgh (USA) US patent 1,897,373
- Típus: nyújtott oktaéder (szivar) alakú
- Gyártó:
 - Magyar Királyi Állami Vas-, Acél és Gépgyárak Rt. (MÁVAG) - **acélszerkezet**
 - Felten és Guillaume Kábel-, Sodrony- és Sodronykötélgyár Rt. – **sodronykötél**
 - Standard Villamossági Rt. – **120 kW teljesítményű adóberendezés**
- Megrendelő: Magyar Királyi Posta és a Magyar Telefonhírmondó és Rádió Rt.
- Kivitelező: Standard Villamossági Rt.
- Építés éve: **1933** (5 hónap alatt felépült)
- Magasság: **314 m** (284 m + 30 m hangoló csőtoldal)
- Tömeg: **230 t** (vasszerkezet)

Guinness rekord

- A világ valaha megépített legmagasabb Blaw-Knox rendszerű szivarantennája, amely a világon a harmadik, Európában a második ilyen építmény volt.
- Megépítésének idejében Európa legmagasabb építménye, magasabb volt az akkor még 300 m magas Eiffel-toronynál!

Korabeli reklámanyag

- Az önsugárzó (antifading) Blaw-Knox szivarantenna, mint a **jelerősség** szinonimája.

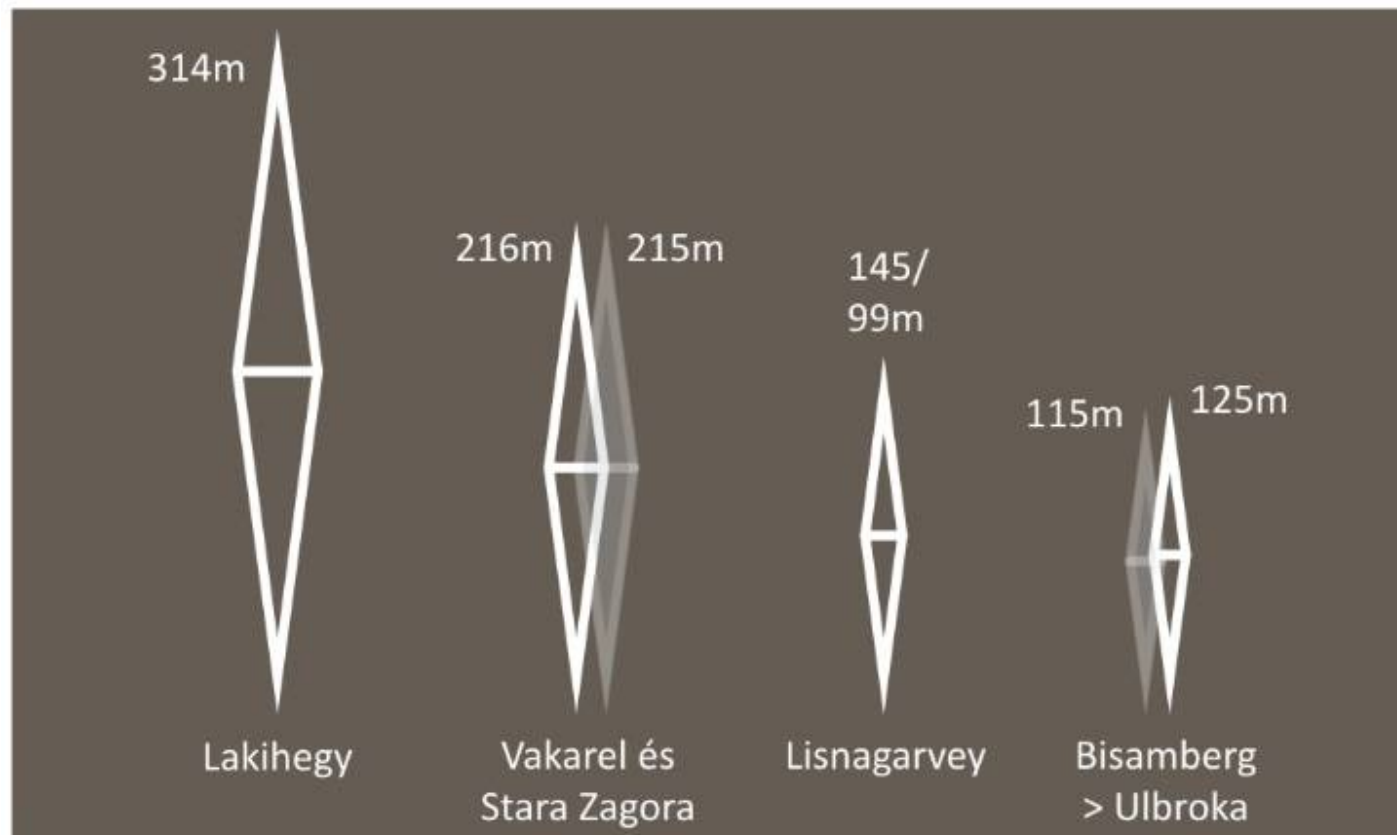
Dr. Magyari Endre postamérnök már 1924-ben felvetette egy önsugárzó antenna elvét, de a Telefunken munkatársa "kinevették" ezen elképzelése miatt.

Blaw-Knox szivarantennák a világon

- Az USA-n kívül egyedül Európában épültek ilyen antennák 1932 és 1937 között.
- Ausztria, Magyarország, Bulgária, Egyesült Királyság (Észak-Írország), majd a Szovjetunió (Lett SZSZK) a kronológiai sorrend.
- A világ legelső ilyen szivarantennája az USA-ban a Tennessee állambeli Nashville, Brentwood nevű elővárosában épült, amely 1932-ben épült és 246 méter magasságával az ország legmagasabb Blaw-Knox „cigar-shape” antennája.
- A Riga melletti ulbrokai adótorony „kakukktójsnak” számít a fenti felsorolásban, hiszen azt II. világháború után (1946-47) építették német hadifoglyokkal akkor még a Szovjetunióban. Sehol a világon nem épült már ilyen antennatorony abban a korszakban.
- Nagy valószínűséggel, ez az eredetileg 1932-33-ban a Bécs melletti Bisamberg rádióállomás területén épített és az 1945. április 13-án visszavonuló német hadsereg által felrobbantott 115 m magas ikertorony idomszereiből, háborús jóvátétel fejében érkezett a Szovjetunióba. (A téma további kutatást igényel, azonban az eddig rendelkezésünkre álló adatok alapján ez a verzió látszik az egyetlen elfogadható magyarázatnak.)

Összehasonlítás

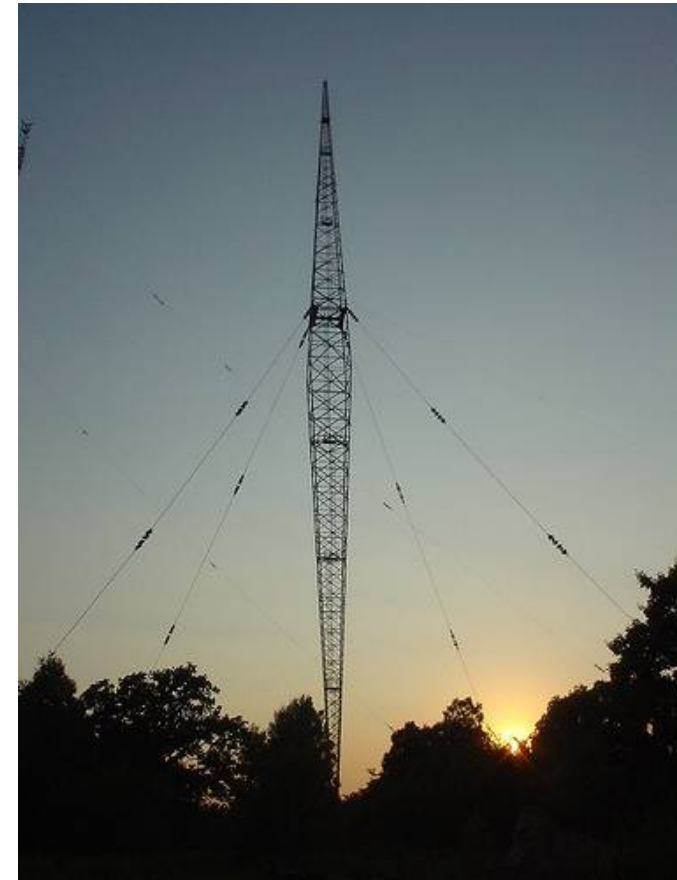

Összehasonlítás, adatok

Lakihegy	Vakarel/St. Zagora	Lisnagarvey	Bécs, Bisamberg	Riga Ulborka
HU	BG	UK	AT	SU/LV
1933	1937	1936	1932-33	1946
314m	215/216m	145/99m	115m	125m
↓1944.11.30.	-	-	↓1945.04.13.	↓2010.05.16.
↑1946.12.21.	-	-	-	-

Riga, Ulbroka

- A lettországi Riga melletti ulbrokai adótoronyból mára már csak emlék „lett”.

- 2010. május 16. szomorú nap a Lettországban (is). A 125 m magas Riga melletti ulbrokai Blaw-Knox szivarantennát ledöntötték.
- Akkor és ott nem működött az ipari örökségvédelem ☹️

Lisnagarvey

- Még áll a 99 méteresre „visszavágott” Lisburn melletti Lisnagarvey-i Blaw-Knox szivarantenna.

A lakihegyi adótorony története I. fejezet (1933 – 1944)

- 1933 december 2-án a világ máig is a legnagyobb méretű Blaw-Knox rendszerű szivarantennájával kezdődött meg, immár 20kW-ról 120kW-ra növelt teljesítménnyel a „Budapest 1” (1949. 02.01.-től Kossuth Rádió) adásainak sugárzása.
- A 284 m + 30 m hangoló toldattal bíró 314 méter magas „óriásadó”, a hazai ipar büszkeségévé vált. A Standard Villamossági Rt., mint a torony kivitelezője ennek az antennának a képét választotta cége jelképévé. Az elszakított országrészekén élő magyarság számára ezen óriásadó sugározta műsor jelentette sok esetben az egyetlen kapcsolódási pontot az anyaországgal. Ennek köszönhetően a rádiózás, az összmagyarság szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bírt.

- A Budapest bekerítése céljából folytatott harcok során, a Csepel-szigetre betörő szovjet alakulatok megérkezése előtt az adótornyot német műszaki csapatok 1944. november 30-án felrobbantották.
- A tornyot úgy tervezték, hogy a rögzítésére használt nyolc sodronykötél közül kettő tetszőleges helyen történő szakadása esetén is talpon maradjon. A gyári műszaki adatokat „túteljesítette”, hat helyen kellett a sodronykötelek rögzítését felrobbantani ahhoz, hogy a „Hölgy” eldőljön.

A lakihegyi adótorony története II. fejezet (1944- 1946)

- A hallgatásra ítélt „Hölgy” két évet letagadhatott a korából, ugyanis 1944 és 1946 decembere között a lakihegyi adóállomás nem üzemelt.

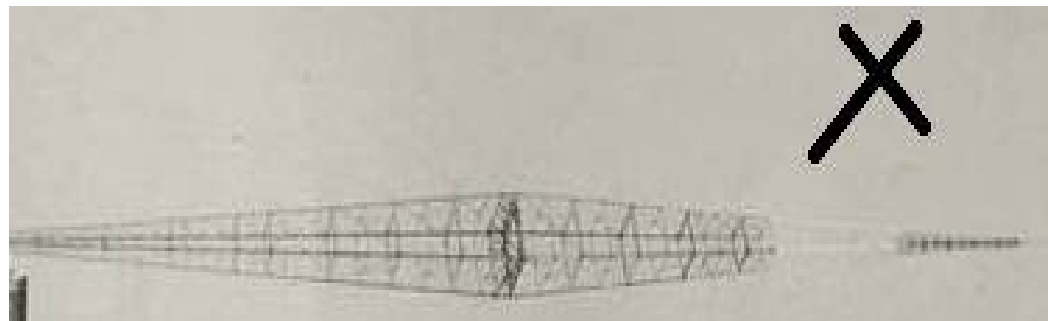
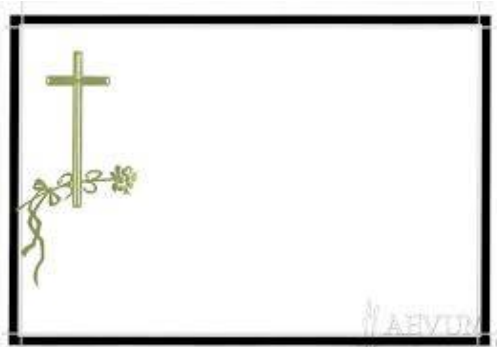

A lakihegyi adótorony története III. fejezet (1946- 1985)

- A rekordgyorsaságú újjáépítést követően kezdetben 50 kW teljesítménnyel, majd 1948 novemberétől, az eredetihez képest is megnövelt teljesítménnyel (135 kW) indult meg a műsorsugárzás.
- Megindult a „Budapest II.”, a későbbi Petőfi Rádió műsora.
- 30 év „nyugodt” időszak után a solti 2 MW teljesítményű adó megépülése után (1977) „másodhegedűsi” szerepkör, Solt tartalékadójává lépett elő.
- A sulaiibiyai (Kuvait) 600 kW-os középhullámú adó zavaró tevékenysége miatt az országos lefedettsége 80%-ról, 50%-ra esett vissza

Nehéz évek

- A lakihegyi adótornyot újból megkísértette a múlt „baljós árnya”.
- Érdemei elismerése nélkül, végleg nyugdíjazni akarták az „ idős Hölgyet”.
- Szovjet szakemberek egy 120 méter magas adótornyot építettek a közelében, hogy az vegye át a szerepét.
- Az antennatorony tápkábeleit elvágták, a területet aláaknázták.
- Még a „temetés” napját is közölték: 1983. augusztus 25.

Példátlan társadalmi összefogás és harc az ipari és műszaki örökségünk egyik „zászlóshajója” megmentése érdekében.

- Országos Műemléki Felügyelőség
- Kovács Gergelyné Irénke a Postamúzeum hajdani igazgatója
- Susánszky László (1911 – 2001) mérnök a HTE (Hírközlési és Informatikai Tudományos Egyesület) néhai alelnöke
- Rödönyi Károly (1911 – 1995) korábbi közlekedés- és postaügyi miniszter
- A MTESZ (Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége) tagjai
- A Budapesti Műszaki Egyetem hajdani oktatói
- Civilszervezetek és számos magánszemély

Végül, akik a határozatot meghozták:

- Dr. Köpeczi Béla (1921 – 2010) néhai művelődési miniszter
- Somogyi László építésügyi és városfejlesztési miniszter

1985. augusztus 21-én végre megszületik a várva várt műemlék minősítésű védetté nyilvánítás. A határozat indoklása:

„A fentiek szerint határoztunk, mivel az 1933-ban elkészült antennatorony a magyar ipar, a magyar mérnöki munka kiemelkedő teljesítménye, építésének idején világszínvonalú alkotás – a világon a második Blaw-Knox típusú antifading antenna, Európa legmagasabb építménye volt. Így a lakihegyi 314 méteres antennatorony hazánk történeti múltjának – a magyar rádiózásnak és mérnöki technikának – jellegzetes, pótolhatatlan olyan emléke, amely az ország gazdasági-társadalmi és kulturális fejlődésének tárgyi bizonyítékául szolgál, és ipartörténeti szempontból kiemelkedő jelentőségű.”

Köszönöm megtisztelő figyelmüket és türelmüket.

- Ahonnan az adótoronyra csodálatos panoráma nyílik és ahol szeretettel fogadjuk Önöket, az idén 20. évfordulóját ünneplő diósvi Rádió- és Televíziómúzeumunk állandó kiállításán.

